

SVATOPLUK ČECH

ČERKES¹

Lesnatými svahy, úvaly
kozáci dva volně klusali.
Jeden, stařík vrásčitý a sivý,
seděl vzpřímen jako horská jedle,
druhý skloněn, mladík zádumčivý,
jako ve snách kolébal se v sedle.

V bohaté se skvěli úpravě.
Na paprsku hrály kmitavě
tenounké jich šavle zahnuté,
karabiny stříbrem okuté,
nábojů též pouzdra, v těsnou řadu
s obou stran na hrudi svalnaté
upevněná. Štíhlá puška vzadu
houkala se v torbě huňaté.

Jeli bez hovoru, bez ruchu.
Nahajka² jen časem ve vzduchu
zahvizdla neb čapku sešinutou
popravil si jezdec, burku³ vzdutou.
Posléz starší zahovořil k druhu:
„Bože veliký, jak pusto kol!
Lesnatý ten vrchol nad vrchol

¹ Převzato z: *Básnické povídky Svatopluka Čecha*, Praha 1927 (redakčně upraveno).

² Nahajka – bič.

³ Burka – hnědý plášť kavkazských horalů. Kozáci na Kavkaze přijali kroj čerkeský.

vypíná se v široším kruhu,
slavném, divokém, kam sahá zor,
v dálku nejzazší, kde prouha bílá
vlnivě se nebem rozestýlá -
zdaž to oblak, sněhy dálných hor?
Zevšad jakby vyhoštěn byl zvuk,
božího jen srdce tušíš tluk.

Nad těla tu stromů zpráchnivělá,
skupená jak trupy po boji,
štíhlí vnuci vznášejí svá čela
vlajícími mlhy závoji,
a chmel planý, réva divoká
vzhůru vine smaragdové spony,
až pak volně malebnými sklony
do vzduchu se spouští s vysoka,
a tak tiše drobné lupení
kolem kmenů obemšených dřímá
a tak libě na lodyze klímá
purpurových květů skupení,
pestrá zmij' se na balvanu zhřívá,
ze soumraku haluzí se dívá
tichá laň tak klidně, bezpečně, -
jak by kraj ten nikdy lidské ruce
nebyly vzbudily k plesu, muce,
jak by snil tak dávno, pověčně.

A přec málo uplynulo roků
z oněch dob, kdy mráčkem bělavým
z lesů těch a roklí, skalních boků
četných aúlů⁴ se vznášel dým.

⁴ Aúl – čerkeská vesnice.

V mýti lesní, na zeleném honě
ovcí stáda, dlouhohřívě koně
pastýř hlídal s kopím blýskavým;
ke studánkám jasným dívky švarné
scházely se v bílý, šumný sbor,
nad závojem pestrým oči žárné
hrávaly jak blýskavice hor,
a když vánek svěží, laškující
závoj zdvihl s usmívavých lící,
viděl's ústa, granátový květ,
sněžné hrdlo, zlatý amulet -
ó, což rád jsem zdvíhal závoj tenký
s bílých lící mladé Čerkesenky!
V mýtinách té zdřimlé doubravy
míhaly se hrdé postavy,
na slunci jich přílby, štíty plály,
šavle zvonily a burky plály,
na komoni s větrem o závod -
Šapsuchů a Natuchajců rod!

Kolikrát as Čerkes chytrý, smělý
v soumraku těch větví ochranném
smrtnou ránu chystal nepříteli
za vývrátí, šedým balvanem,
kolena ve kyprý skloniv mech
jiskřil očima a tajil dech.
Kolikrát se divý bitky hluk
odrážel od němých těchto strání,
bubnů rachocení, koňů ržání,
křik a střelba, polní trubky zvuk;
kolikrát se nad ruskou tu skrání
čerkeský mih' čepel modrojasný
s vyzlaceným písmem koranu -

Chvála bohu! nebyl koran spasný,
zlomili jsme vzdory pohanů!

A přec stýská, stýská se mi časem
po dnech minulých. Což hory teď?!
Pobavíš se leda s vlastním hlasem,
jímž ti skály dají odpověď.
Volně jedeš. Puška v čechle⁵ dřímá,
věrný palaš v pochvě rezaví,
kozák sivobradý v sedle klímá
a jen ze sna o tom vypráví,
jak zní šavlice a puška hřímá
a kozáče s mlékem na bradě
sotva naslouchá - - Ba, na mou věru,
což ti, brachu, vletlo pod kučeru,
že se kloníš, jako v úpadě?
Pověz, jaký bol tvá duše hostí?
Mně ho žaluj, ne tam do hřívy.
Snad že najdu v torbě zkušeností
na ránu tvou balšám hojivý.“

Odpověděl mladší v povzdechu:
„Vše ti svěřím; nech si útěchu. -
Zabloudil jsem jednou při Cemesu
v hlubině novorossijských lesů.
Překrásný byl, sváteční to den;
svit jen kradmo sklouzal pod koruny
a jen kopyto mé věrné brůny
rušilo hluboký stromů sen.
Náhle štěkot psa a lidské hlasy
uslyšel jsem. Koně popohnav

⁵ Čechlo – huňatá plstěná torba na pušku.

v mýtině jsem spatřil zlaté klasy,
pasoucí se v trávě skot i brav,
za nimi pak podél horské paty
řadou roztroušené nízké chaty.
Nad nimi kouř bělavý se chvěl.
Po tyčích a plotech v sivé krovky
réva s břečťanem a lesní chmel
připínaly věnec smaragdový.
V oknech míhaly se dívky smavé,
a kmet vážný kouřil před chatou,
hoši rvali kudrny si plavé
pod kvetoucí hruškou košatou.
Metodějovkou ta sluje ves.⁶
Znal jsem z doslechu ji. Tyto chýše
zrobili si lidé z cizí říše,
z dálných Čech, tam na západě kdes.

Minul jsem je. Dále do lesů
klusal jsem až na břeh Cemesu.
Uvázav tam koně v olší stínu,
burku složiv naň i karabinu,
do trávy jsem klesl. Žhavou skrář
dlaní podpíraje, hledím z hloubi,
jak tam v šeru, ve skulinách loubí,
zvědavě se míhá nebes bář,
a jak slunce ukládá tu spoře
zlaté pruhy po bělavé koře
snících kmenů. Vřak tu větví mrakem
netušený zjev jsem stihl zrakem.

⁶ V novějším čase založeno bylo několik českých osad v „černomořském okruhu“ kavkazském. Jednu z nich, Metodějovku, ležící nedaleko Novorossijska, navštívil jsem na své cestě po Kavkaze.

Ach, ten obraz divný, osudný
dosud přede mnou, tak přeludný!
Vidím je, ty stromy hrdé, mračné,
jak se větví hustým pletivem
propínají v klenby neprůzračné;
vidím je, jak ve snu žárlivém
střeží před plamenným nebes okem
tichou říčku v stínu přehlubokém.
Vidím révu, jak tu skryší šerou
ověšuje zdobou tisícero,
jak své úponky kol kolem metá,
od větve ku větvi řetěz spleť,
jako zmij' se točí ve vrchol
a malebným věncem klesá vdol.

Vidím květiny, jak ve vodě
vztyčují své vlahé, štíhlé stonky
s modrými a bělavými zvonky
v něžné kráse, tiché lahodě,
i ten mocný kmen, jenž času zlobou
přes potok byl kdysi povalen,
a teď celý břechtanovou zdobou,
lupeny a květy zahalen.

A hle! na něm lepá, zádumčivá
dívka sedí; libé zášeří
odívá jí skráně, líčka snívá
i květ vodní v prosté kadeři
přísvitem tak pohádkovým zcela,
víčka skloněna tak vábným snem
a rtů květem perlička se bělá

v úsměvu tak libě kouzelném,
že zjev její v této divné kráse
rusalkám jen z báje podobá se.
Ležel jsem tam, bratře, bez pohnutí
jako v bázni, abych nevzrušil
dechem člověckým tu kněžku vil,
aby neprchla snů na peruti.

A když zmizela, v ten prázdný kmen
dlouho jsem se díval okouzlen;
v sedélku pak cestou při měsíci
provázel mne obraz dívky snící.

Od té doby v českou dědinu
vydupal můj koník pěšinu;
po stínu znal chatu Javorovu
a dceř jeho po laskavém slovu.

Když jsem poprvé na nízkém prahu
před ní stanul žebraje, by vláhu
poskytla mi na rty vyprahlé,
zarděla se, přiklonila víčka -
snad se ulekla má holubička
černé burky, líce osmahlé.
Ale starý Javor vlídným slovem
přivítal mne, snažně poradil,
abych vyčkal pod hostiným krovem,
až by večer hory ochladil,
a již sedím za dubovým stolem,
knír si kroutím, rozhlížím se kolem,
jak tu všechno v ladu, na svém místě,
jak se vše tu blyští, třpytí čistě,

jak tam s hodin větrného sídla
kukačka uklání pestrá křídla,
jak tam za knihami v pozadí
soška jakás přilbou do vysoka
pyšně trčí, hrozná, jednooká...
a to prosté, chudé náradí,
ba to vše, co kolem stojí, leží,
jak má vzezření tak milé, svěží,
půvabem se leskne přetajemným -
spanilé jak ruky sledem jemným!
Hledím před sebe, jak ruce malé
kladou na ubrusu sněžnou běl
arbuzy⁷ a hrozny zamodralé,
pěkné jahody, med lesních včel,
burd'uk⁸ nese, pyšně nabobtnalý
kachetinskou proslavenou šťávou,
m'hou jak růžovou se číše kalí,
a jak usmívá se rajský mok
z křišťálu stem rubínových ok;
naslouchám, jak stařík přívětivý
vypráví mi o své rodině,
o svém žití, dálné otčině,
kterak chválí její žírné nivy,
a sám povídám o zašlé době,
žití kozáckém, čerkeské zlobě,
o příběhu v horách všelikém.
Každý svým hovořil jazykem,
a přec dobře jsme si rozuměli -
srdce tála - hlavy zašuměly!
Zazvonily pěnivé tři číše
hostitelům, hostu na zdraví;

⁷ Arbuzy – druh melounů rostoucí na Kavkaze, chuti velmi lahodné.

⁸ Burd'uk – kožený měch na víno. Největší slávy požívá na Kavkaze víno kachetinské.

a když vyjížděl jsem, s nebes výše
obzíral již měsíc doubravy.

Mnohé potom chvíle s Javorem
přátelským jsem trávil hovorem.
On mi svěřoval své tužby, stesky.
Často vetché, starožitné desky
velké jakés knihy otvírával,
žlutými se listy probírával
a mně vyprávěl, že v této knize
napsáno, jak před mnohými lety
česká zem' se nad krajiny cizé
pyšnila jak růže nade květy;
svým jak leskem svět plnila celý,
synům štědrá, hrozná nepříteli,
slavná bohatstvím a silou, umem,
v míru vlídná, děsná ve vzdoru,
vrahy zaháněla dálným šumem
rozbalených k bitvě praporů -
Tak tu v knize - říkal, zavíraje
s trpkým vzdechem sponku rezavou -
předci žili; vnuk jen listů kraje
palcem třepí, vláhou slzavou
kazí to, co nebylo mu vzato -
hle! to jediné jest kniha tato.
Dosud čeří vánek zlaté klasy
na praotců roli bohaté,
ale vnuku neodvívá s řasy
slzy žalu, bídy proklaté,
a Čech nyní žebrák cizí nivou
za krovem se toulá, chleba skyvou...

Ba, slov jeho žal byl trpčí, větší -
dopola jen chápal jsem ty řeči.
Vždyť můj sluch i vid, ba duše celá
s jeho dcerou ve přístěnku dlela.
Vidíš onen strom? Hle, réva krásná
z počátku jej lehce ovila
zelenými lokty, volná, jasná;
při kmenu se skromně živila.
Ale záhy zmohutnělým pněm
těsněji ho, těsněj' obvíjela,
až s ním srostla, spojila se zcela,
přehluboko zaryla se v něm.

Ted' on s révou jeden život žije,
k její zdobě vesnou zakvétá,
jejími se hrozny v podzim kryje,
lupení své s jejím proplétá,
a kdy zruší ostří svazek ten,
s révou sejde, na smrt poraněn.
Hled', tak láska jemně, znenáhla
unylou mi duši obsáhla,
těsněji vždy kolem ní se pjala,
až se družkou nezbytnou jí stala.

Což jsem v duši roztouženou vnímal
něžný půvab štíhlé podoby,
divný sen, jenž na čele jí dřímal,
nezvyklé, přec milé způsoby!
Jiná jest, než kozácké ty děvy -
štědrá na slze i na úsměvy,
hovoří tak pěkně, rusky z části,

píše, čítá z knih, jak umné d'áče,⁹
a když pěje nápěvy své vlasti,
oko vlhne, srdce v těle skáče -
Ulétlo mi navždy sladké ptáče!

Z počátku jsem doufal v lásky štěstí.
Její úsměv, pohled laskavý,
zamávnuté v dálku pozdravy,
zdálo se, že tichou přízeň věstí;
škádlivá mne - nevědomky svodná -
svěřuje se mi jak sestra rodná.

Povídej mi - říká - o Čerkesích,
o modrých tam horách, černých lesích!
Povídej, co staří kozáci
nad ohněm si vypravují strážným!

Hovořím jí s obličejem vážným
o bóře, jak v podzim burácí
nov'rossijským dolem, o horalech,
jak nám v litém vzdorovali boji,
o brnění jejich, o kinžalech,¹⁰
o žen jejich mravu, pestrém kroji,
o Maruši hříšné, jak jí hostem
na komůrce býval žhavý Změj,
jiskřivým až chýš zapálil chvostem ...
Ona sedí, krásný obličej
bílou rukou snivě podepírá,
a zrak její - hvězda v zášeří -

⁹ Dáče – kostelní žák.

¹⁰ Kinžal – dlouhý dvojsečný nůž čerkeský.

zastíněný svislou kadeří,
každé slovo ode rtů mi sbírá.

Koni mému sladkých šeptá jmen,
květ mu vplétá, operlený rosou,
do hřívy, ba časem ve třemen
švižně vynáší se nožkou bosou,
v sedle kolébá se s vášním pychem,
„Urá! urá!“ s jasným volá smíchem.

Jednou k stanici mne provázela.
Stín již ležel v mořském chobotu
a hor nad ním temena se rděla;
racek v bílých křidel tepotu
nad vlnou se vznášel. Zraky její
k moři upřené se slzou skvějí.
„Kam tak hledíš,“ ptám se, „v roztoužení?“
„Na čele tam z dálné končiny
cítím vánek - pozdrav otčiny!“ -
„Nač jí želet? Což tu krásno není!“ -
„Ovšem krásno! Otčina má chladná
bledším přepjata je blankytem,
nejsou údolí tam věčně vlnadná,
ani hory v sněhu věčitém,
aniž racek nad vodou se bělá,
nevěňčí tam réva stromů čela,
ba, ni květina tak žárným zrakem
nevyzírá z temné houštiny -
a přec letěla bych s každým mrakem,
s každým ptákem na klín otčiny. -“

Však již dosti vzpomínání toho,

chvíle blahé - nebylo jich mnoho!
Odcizila mi jich náhlá změna,
nevítá mne, nelichotí koni,
chladně jako ve snách se mi kloní,
v koutku sedá sama, zamyšlena.
Marně ptám se, co jí líce smutí,
vrtí hlavou, k úsměvu se nutí.
Neptává se, neposlouchá ani;
časem jen, kdy v družném hovoru
otci povídávám o vzdoru
Šamilově, slávě ruských zbraní,
kdy mu líčím zašlý v horách děj, -
jako bleskem na bělounké dlani
milostný se zdvíhá obličej
v temném uzardění, snivě krásen,
ručka v ňadra vlnivá se vtiská
a zrak divně pod řasami blýská
jako kinžal, z pochvy povytasen.

Ba, již zřídka v chatrči mne čeká.
V les prý zašla, po horách snad těká.
Sedáváme s otcem v tísni němé
a druh druhu péči v oku čteme.

Vracel jsem se jednou, veda koně.
Tu jsem spatřil po vršiny skloně
s kadeří ji větrem rozvátou
chvátající stezkou klikatou.
Znáš tu báji o mladistvé ženě,
k nížto plivník nocí přilétal,
jak jí obličej v tajemné změně
nevídaným vděkem rozkvetal,

že až lidé, vidouce tu krásu,
žehnali se křížem v němém žasu;
nuž', ta báje proletla mi hlavou,
když jsem pohledl jí tenkrát
v krásné líce pod kadeří hravou
šarlatovým okem rozžaté,
v oči, kteréž se jak slunce skvěly,
a přec mne ni světa neviděly.
Zachytil jsem pevně její ruku.
„Odkud chvátáš? Co's tak rozčilena?
Odkud v chování tvém náhlá změna?
Svěř mi tajemnou tu slast či muku,
již tak pevně zamyká tvá hrud'!
Důvěřuj mi - přítelkyní bud'!“
- na ruce jí rty mé zahořely -
„Vždyť já nad svět miluju tě celý.“

Vymkla se mi, zastřela si líce,
pozdvihla je plna bledé krásy,
slzy lesklé povlekly jí řasy
a rty zachvěly se šeptající:
„Dobrý kozáče, dík za vše měj!
Po mém tajemství však nepátrej,
nech je spáti v srdci přeubohém -
zapomeň již na mne - s bohem, s bohem!“

Odkvapila. Pět jsem smutných dnů
hlavu klonil jako v těžkém snu,
po čardaku¹¹ chodě bez účele.
Náhle Javor objevil se v něm,
zlou jsem zprávu na vrásčitém čele,

¹¹ Čardak – strážnice.

horší v oku četl ztrhaném.
Zdalo se, že okamžik mu zbělil
prokvetalý vlas. Hle, co mi sdělil:
Uviděl prý dceru za svítání,
vzhůru jdoucí po mlhavé stráni
a pak marně celý den jí čekal,
poptával se, po vršinách těkal;
dlouhá, strašná noc se v hory skryla -
Ludmila však s hor se nevrátila.
Na koně jsme vsedli. Křížem lesy
projeli jsme v širém okolí,
přes balvany, vývrat', přes útesy
drápali se v sněžné vrcholy,
drahé jméno volali jsme stráním -
ohlas nám je vracel s temným lkáním.

V němých úvalech den zaplál mnohý -
neozářil stopu drahé nohy.
Zda ten něžný půvab vlků zuby
rozsápaly bílé, špičaté,
neb-li medvěd, záletník ten hrubý,
v náruči jej zdrtil huňaté,
v jezeře-li horském sladce dříme -
nikdy, nikdy snad se nedovíme.
A co dále? Zajdi v českou ves;
uvidíš tam chatu bídnou, pustou.
Stěny, štít i střechu mříží hustou
oplétá jí révy, chmelu směs,
ba, až do jizby se oknem dere,
A tam v hloubi zelenavě šeré,
jížto pavouk rozřádá své sítě,
hlava sporým stříbrem věnčená,
nad prastarou knihou skloněná,

nehnutostí mrtvou zarazí tě.
Vzhledne-li, duch z mohyly to hledí;
promluvíš-li, neždej odpovědi. - -
Má pak duše s žalostí je spjata,
netěší mne druhů žert ni smích:
réva družná od prsou mi vzata
a červ upomínky hlodá v nich.“

Bez hovoru dál kozáci jedou.
Slunéčko již zhaslo za vrcholem
a zář' růžová se s plavou, hnědou
vystřídala po úbočích kolem.
Tma již čirá na úvalu dně,
s obou stran pak husté vršky lesa
výš a výš' až hvězdná po nebesa
černají se divě, posupně.
Pusto kol. Jen časem na úskalí
pod kopytem jiskra zasvítí
aneb šakala se ozve v dáli
úpěnlivé, táhlé zavytí.

Náhle za balvanem v listů směsi
zablesklo se, rána houkla v lesy;
kůň se vzepjal; těsně kolem čela
junákovi kule zafíčela.
Ozvalo se ruské prokletí,
karabina houkla v zápětí
a již starý kozák uzdou trhá,
s koně letí, k balvanu se vrhá,
s obnaženou šavlí nad čelem.
Již i druhý s lesklým čepelem
mává nad hlavou a za ním pádí.

V temnu pŭtka zuřivá se svádí:
šavle zvoní v rázném setkání,
křik tam, hřmot a zubů skřípání.
Náhle ticho. Kozáků dvě vleče
cosi shůry v těžkém oddechu
a teď starší, nad kořistí kleče,
rozkřesává světlo v pospěchu:
zamihly se přilba, mračné brvy,
koulící se oči, rudé krví,
pod zahnutým nosem, černým knírem
sněhobílých zubů záblesky...
zvolal kozák v udivení čirém:
„Nastojte! - Tot' ďábel čerkeský!“

Uvázali koně; v stezky lemu
oheň rozdělali, sedli k němu.
Polo s pýchou, polo zvědavě
drahnou chvíli na zajatce hledí;
ten se pracně zdvihl, volně sedí
se špičatou přilbou na hlavě,
od níž splývá kolem bledých tváří
pobleskujíc v rudé ohně záři
k hrdlu, šíjí rouška ochranná,
ze železných kroužků utkaná.
V železnou též košili se halí
ramenou a hrudi mocné svaly,
a kde oderval ji pŭtky ruch,
květnatý se pestří archaluch.¹²
V zadu ruce lýčím sepjaté
zpod burky se jeví huňaté,
potřísněné krví. Marně blyští

¹² Archaluch – spodní přiléhavý kabátec Kavkazanů, obyčejně z pestré látky zhotovený.

šupiny se nohou ocelové:
neboť pod kolenem z rány nové
rudý mok se řadami jich prýští.
Prázdná pochva na ozdobném pasu
smutně visí.

Šavle opodál
travou v modravém se blýská jasu.
Hodil ji tam vítěz na kinžal,
z jehož rukojeti v rudém svitu
zírá drahokam, jak oko zmije;
sáhovou též pušku viděti tu,
vedle nich pak na okrouhlém štítu
věncem nápis prastarý se vije.¹³
Přímo sedí Čerkes. V jeho líci
marně hledáš stopu bolesti,
v palčivé tam ráně hlodající;
sklíčenost ni bázeň nevěstí.
Jako z mramoru jsou rysy krásné:
z černého jen oka vzdor i vztek
divě blýská, záští neúhasné
a kol rtů, z nichž zuby svítí jasné,
pohrdlivý hraje úšklebek.

Drahnou chvíli takto proti sobě
kozáci a Čerkes mlčky dleli.
Posléz stařík v úžasu a zlobě
čerkesky se ozval k nepříteli:

„Oj, kdes - d'áble huňatý - se vzal

¹³ Čerkesové užívali zhusta starožitných štítů s nápisy latinskými neb starofrancouzskými. Mnozí spisovatelé vyslovují náhled, že tyto štíty pocházejí z válek křížáckých, byvše na Kavkaz uprchlými křížáky zaneseny.

v lůně těchto bohopustých skal,
kde již léta vlk jen s orlem žijí,
a kde Čerkesů jen kosti hnijí?!
Nebojíš se, bloude, pranýře,
oprátky a sněhů Sibíře?“

Čerkes mlčel. Roj myšlenek v čele
vrásky hojné, hluboké mu ryl;
pak je zdvihl hrdé, pojasnělé
a tak starci zvučně hovořil:
„Budiž, d'aure! Otevru ti knihu
svého života. Tvé skráně sníh
pokrývá a mnohá šavle v mihu
rudým písmem zapsala se v nich.
Svědék jsi hrdinský našich činů!
Víš, jak často meč jsme tasili
za islam a volnost, za otčinu
a co krve krásné nasili
do hor těchto - mučennické setby -
a jak často kule své a kletby
za vámi jsme posílali s hor,
když jste choulili jak v bouři stádo
znamenané lebky pod prapor.

Ó což myšlení mé dlívá rádo
u bojů těch slavných, krvavých!
Přesila nesčetných vašich pluků
a děl vašich věčně houkavých
posláz naši odzbrojila ruku.
Podlehli jsme, však se nepoddali.
Národ můj své šíje nesklonil
v jařmo d'aurů. Raděj v tyto skály

slzu rozloučení uronil
a tam daleko za mořem siným
k souvěrcům se schýlil pohostiným.
Však já pravil sobě: Neopustím
hory ty, jež otců stíní prach,
a, by zpupný, nevěřící vrah
bez trestu je prznil, nedopustím.
V zemi té, z níž vyštvali nás v bídu,
nedopřeju cizí chátře klidu,
pomstě zasvětím svůj kinžal skvělý -
živá kanla¹⁴ za svůj národ celý!
Přeslechl jsem druhů prosby, hanu -
přísahu jsem složil na koranu.
Viděl jsem, jak líně připluly
lodi Turků v hustém, pestrém davu
a kol černých ráhen ve přístavu
různotvárné plachty svinuly;
viděl jsem, jak lehkých člunů roje
snášely jim na klín houpavý
od pobřeží známé postavy,
malebnou směs domácího kroje;
jak se po lanových žebřících
vydrápali na paluby pusté
mužů ozbrojených davy husté,
vetchých starců, dětí plačících,
jak se stísnily tam v chomáč pestrý
postavy děv útlých, bujných žen,
otec můj a matka, bratří, sestry, -
celý aúl náš, náš celý kmen!
Ještě slední bílou podobu
na břehu jsem spatřil. Zdálo se mi,
jak bych viděl černé víček lemy

¹⁴ Kanla – krevní msta.

haliti se v perel ozdobu
nad závojem bílým, jak by malá
ručka k horám políbení slala ...
Však i ona vstoupá - zpustly břehy.
Plachty rozpjaly se, vítr čily,
nad vodou se kotvy zatřpytily
a vln pobouřených stříkly sněhy
za kormidlem. Lodi vypluly.

Sedě na temeni skály mračné
nad mořem, ve výši nedozračné,
naposled jsem, v sochu ztrnulý,
uviděl svých bratří pestré davy,
vše, co z mladosti jsem v lásce měl,
a zpěv rodný z hrdel tisícerych
hromem dunící po vlnách šerých
naposled mi k uchu zaletěl!
Volně pluly lodi zátokou.
Večer byl. Tu moře znenadání
pokrylo se vlnou vysokou
a mrak vyvstal na nebeské báni.
Bouře hrozná vody rozeštvala:
zatmělo se nad ní - hromu řev -
časem nebesa se ohněm vzňala,
posvítila strašný na výjev.
Při blesku, jenž klikatě se míhal,
pohledem jsem úzkostlivým stíhal
jednu loď, - v ní bílou podobu.
Viděl jsem, jak na sta bílých ramen
trčelo z ní k nebi, jak jí plamen
stěžeň schvátil, jak jí v útrobu
otevřenou skály ostrým bokem,
moře vedralo se zlobným tokem

a jak poklesla a všechno skryl
příšerným svým křídlem Asrail.¹⁵

Tehdáž na skále, k níž vlny hřměly,
za rodiče, bratry, aúl celý,
za bílou tu podobu, ty davy
druhů dětství, zápasů a slávy,
za vše, co jsem z mládí v lásce měl,
hlasem velikým jsem v bouři pěl
slova tajemná té velké sury,¹⁶
jejíž každá svatá písmena
deset andělů přivítá shůry,
aby vzali v jasná ramena
duši nesmrtnou a v rajská sídla
bílým davem rozestřeli křídla.
Domodliv se, kinžal vytasený
přitiskl jsem k rozžhaveným rtům
a pak opakoval beze změny
přísahu jsem pomsty k nebesům.

Dlouho skrýval jsem se na útesu.
Teprve, když kouř se poslední
v dálce ztratil nad vrcholky lesů
a v hor spoustě nezbylo ni hlesu
po Rusích, - klid mrtvý ležel v ní -,
sestoupil jsem s výše. Neobměrnou
prostorou, kde v bezdna, do oblak
les jen stoupal, - ba, kam orla zrak
sáhal bystrého, jenž tečkou černou

¹⁵ Asrail – anděl smrti.

¹⁶ Sura – kapitola koranu. Zde míněna jest 36. sura, kterou odříkávají Mohamedani nad zemřelým.

pod modrými kroužil pod výsostmi, -
sám jsem zůstal s pradědů svých kostmi.

Drahný čas jsem takto sám a sám
těkal po horách. Tam u studánek
zarostlých, kde závoj dívčinám
nezdvíhal již rozpustilý vánek,
na stezkách, jež zanikaly travou,
na hrobech, jichž turban dřevěný
svlačec ověsil svých zvonků slávou,
v aúlech, jež polozbořeny
dřímaly sen mrtvý v lesa stínu
v zeleném rubáši chmelu, révy,
na ploských kde střechách místo děvy,
tlukoucí na pestrou tamburinu,
těkavý jen motýl poletoval,
rozstíraje křídel azur, nach -
přísahu jsem svatou opětoval
a nůž brousil o zapadlý práh.
Po čase mé dýky krutou žízeň
uhasila Allahova přízeň.
Sjížděli se hosté v lůno skal -
důstojně jsem d'aury uvítal!

Zaskřípala kdesi od lesa
arby¹⁷ nemotorná kola.
Řeci dva si hoví v jejím dně,
posunují líně, bezpečně
třásní pestrou ovinuté fesy
a jak supi vyzírají v lesy

¹⁷ Arba – dvoukolý vůz.

němé, mrtvé. Dvě to první káně
spustily se na kraj zemřelý -
jeden z nich se nahodil mi k ráně
a druh klesl břitkou ocelí.

Koní klus mne v jinou zváněl stranu.

Hle, tam Armén v čapce baňaté
z jemně vlnitého astrachanu,
v čoš¹⁸ temné, stříbrem sepnaté,
jejíž dlouhé, černé rukávy
od loktů mu visí po třemeny,
volně jede vedle krásné ženy,
laškuje s ní, družně rozpráví.
Nevěstu si k Nov'rossijsku vede.
Věru krásná jest! Hle z nyvě bledé,
lásky kouzlem ovanuté tváře
jak se blýská očí velikých
dlouhou řasou přitlumená záře!
A co perlí, tretek všelikých
zavěšeno v zlaté čelence
kolébá se! Jako mlha bílá
tenký, řasný závoj obestýlá
havraní jí vlasů prstence.
Jak se vábně na sedélku houpá
a jak ve třemenech s obou stran
okazují roucha světlá, skoupá,
svůdně kradmo různý safián,
útlých nožek vyzdobené skryše,
jako trepky z trpasličí říše!
Nespasil ji půvab přeskvělý,
šťastné lásky sladké cukrování:

¹⁸ Čocha – svrchní dlouhý kabát Kavkazanů, s rozstřiženými svislými rukávy.

oddal jsem je pod lesnatou strání
zkrvácenou šavle ocelí,
v jezeře pak horském rozespalá
vlna lůžko svatební jim stlala.

Oj, což uvrhl jsem ztuhlých těl
v pusté sluje! Marně Hebrej starý
třesavou mi rukou nabízel
z tlumoků svých nejvzácnější dary:
čepele, v jichž divném zákalu
míhaly se jako v siné mlze
verše zlaté, perlí mléčné slze,
skříně drahokamů, korálů,
Persie a Hindustanu divy
za svůj život bídný, plahočivý!
Kolikrát jsem k ruským srdcím razil
krvavou si cestu kinžalem,
a co lichých modliteb jsem zmrazil
popům vašim na rtu zsinalém.
A kde čapka kozácká se mihla -
kule má ji dozajista stihla!

Nikoli! Přec jednou kolem čela
na plano kozáku zafíčela.
Na to boj jsme svedli zoufalý
na výšině srázné, lící v líce,
šavlemi jak blesky mávajíce
na se doráželi, couvali,
až pak na lem bezdny nedohledné
v strašlivém jsme klesli objetí,
dvojitě jak tělo šelmy jedné,
v oku plamen, na rtu prokletí,

krví vlastní, odpůrcovou rudé.
Přál mi Allah! Do mohutné hrudi
koleno své soupeři jsem vtiskl,
břítický kinžal v levici mé blýskl,
- pravicí již nemohl jsem vlásti, -
navždy zrak mu zlobný zavřela
ocel má - trup sletl do propasti -
však mé smysly mdloba zavřela.

Když jsem procitl, mír svatý kol.
Bez hnutí, jak ve snách jsem se díval
jak mi nad hlavou svým zvoncem kýval
azurovým zelenavý stvol,
jak tam blankyt zářil převysoko,
jak tu kolem krunýř těžký, velký
želva vlekla, travin za stebélky
vyhlíželo květů rudé oko,
a jak had se svíjel v lepé kruhy
a hrál šíjí ve všech barvách duhy.
Zřel jsem na vše, jak bych volným duchem
již se vznášel nad tím zemským ruchem.

Náhle opodál se z květné řásy
vynořila děva zvláštní krásy
v cizím kroji. Na milostném čele
slunce zlatý paprsek se chvěl,
v líci, na rtu, po celičkém těle
panenství jí zářil čistý pel.
Myslil jsem, že Risvan, strážce ráje,
vstříc mi poslal jednu z rajských děv,
by mi vyměnila zemské kraje

za mech vonný nebeského háje
a rtů sladkých věčný za úsměv.

Spatřila mne - couvla v leknutí -
oči zavřel jsem. Pak cosi ke mně
sklonilo se, jak by anděl jemně
nade mnou povíval perutí.

A když opět pohlédl jsem vzhůru,
ponořil se zrak můj do azuru
očí dvou, jež slitování plny
na mne hledí, bloudí kolkolem
a rtů drobné, rubínové vlny
neznámým se chvějí hlaholem.

„Čerkes,“ šeptám a prst na rty kladu -
jak my anděl spáchat moh' zradu!!

Povstala, mou přílbu z trávy zdvihla,
jako motýl křovisky se mihla.

Vrátila se s vodou - krev mi smyla,
uhasila žízeň plamennou,
vlastní rouškou jemně obtočila
pravici mou tuhou, zchromenou.

Pak můj těžký podpírala krok
k jeskyni, již před mnohými lety
samotář si vyryl v hory bok,
vystlala ji travou, mechem, květy,
pečlivě pak burku rozestřela -
a čas drahý nad mým ložem dlela.

A když vstala, z oka třpytné vláhy
vyčetl jsem, že se vrátí záhy.

Vrátila se. Z jitra každý den
keř se zachvěl, clonící mou skrýši,

hebounkými prsty rozestřen
a jak obraz nadoblačnou říší
v rámci jeho větví, květem bílých,
obličej se jevil rysů milých.
Nosila mi pokrm; vedla řeči
neznámé, přec plné útěchy
a zrak modrojasný v sladké péči
upírala na mne s povzdechy.
Záhy jsem těm vzdechům rusovlásky,
blankytným těm očím rozuměl
a sen zašlý o rozkoších lásky
nad hlavou mi křídlem zašuměl.

Allah ví, co bouřilo mé nitro,
když se z rána přivětivá líc
nade mnou, jak samo krásné jitro,
ukláněla, pozdrav šeptajíc,
a v tom líci něžném, když jsem vídal,
jak se purpur s padlým sněhem střídal.
Allah ví, že nepohnul jsem ani
rukou poraněnou - z bázně pouhé,
abych v zdravé neucítil dlani,
že je syta nečinnosti dlouhé.

Ale jednou nepokojné spaní
sprostilo ji vazby. A když ruku
napřáhl jsem v bouřné srdce tluku,
napjaly se pevně svaly, žíly
a v nich staré ucítil jsem síly.
Zdráv jsem povstal. Opásav se zbrojí
do hor jsem se vydal. Den byl mračný.
Kolem skály zasmušile stojí

a jich čela oblak neprůzračný
smuteční jak závoj řázně halí.
Nebe zakaleno; hřímá v dáli.
Bloudím, hledám aúl povědomý.
Stezky již jsem nenašel, ni stopy
nohou čerkeských. Jen chedbí klopí
široký tu list. Jak pusté lomy
zbořený tam aúl v divé houšti
ani srnu k sobě nepropouští.
Na mohyle turban dřevěný
zvrácen hnije. Kolem bílé kosti
rozvlékaly zuby nočních hostí.
Ba, již mech a svlačců prsteny
obalily mnohou lebku dědů,
že je sotva značka tvému hledu.
Hoj, tak ničí krutá příroda
velkého tu stopy národa,
až se ztratí navždy, beze sledu,
až kraj ten, jak pustá mohyla,
bez popsané desky, bez znamení
pod trninu, vývrat', pod kamení
pohřbí vše, co tuto robila
naše ruka, naše boly, štěstí,
naše jména vrhne do nezvěsti,
o Čerkesích stoleté ni duby
nezašeptnou. - Zaskřípal jsem zuby.

Noc mi skryla smutné divadlo.
Bouř se přivalila, krajem duní,
jako tehdáž, kdy mi v mořské tůni
vše, co měl jsem, navždy zapadlo.
A zas velikou jsem zpíval suru,
ale nyní shůry nade mnou

jejích veršů mocí tajemnou
nesechvěl se roj andělských kůrů.
Zdalo se mi, jak by každým slovem
stín se zdvíhal nad zapadlým rovem,
jak by duchové mých předků všech
z hrobů svých tam v horách, úvalech
ke mně nocí bouřlivou se chvěli,
za mnou houšť a šíř a výš se střeli -
nepřehledný, nesčíslný sbor -
jak by letící ta spousta duchů,
jak by vodopády, vršky hor,
celá příroda v úžasném ruchu
hřímala mi v ucho strašný zpěv,
volající: krev a krev a krev!
Letěl jsem, jak démon, nocí temnou,
bystrým letem smrtonosných střel
a ten krvelačný přízrak se mnou
přes rokly a srázy burácel.

Svit mne spatřil na jeskyně prahu.
Sedím klidně. Ruky na dosahu
okazuje pochva zedraná
lesklý ocel, zpola vydobytý;
z rukojeti metá rudé svity
drahokam jak oko satana.
Přišla děva. Nesla chléb a vodu;
těšila se náhlé proměně,
uzdravení mému. Na odchodu
stanula přede mnou zmateně
a co hádal, tušil jsem vezdy,
věstily mi oči krásné hvězdy.
Poprvé jsem ovinul jí ruku
kolem šíje; první srdce děví

zabušilo na mém v libém tluku.
Privila se ke mně něhou révy.
V bílé čelo polibek jsem vtiskl,
tajně kinžal v pravici mé blýskl,
jednou ranou bezpečně a jistě
zahýřil si v nejkrásnějším místě -
v ňadru jejím - klesla mrtva k zemi -
a já o vlas jasný.“

V půli řeči
Čerkes zaúpěl. Blíž něho klečí
mladý kozák, děsně bledý, němý,
patře divoce, jak úzká rýha
čepele, jež nad zajatcem zdvíhá,
rudými se plní krůpějemi.
Starší kozák, nad Čerkesem skloniv
šedou hlavu, čelo zakaboniv,
hlasem, plným trpké pohany,
druhu zašeptal: „Byl bezbranný!“

Ale Čerkes mroucí zahovořil:
„Díky za ránu, již jsem si přál!
V hruď mou kinžal poctivý se vnořil -
Rus mne v šerou nepovleče dál
spoutaného, dětem na posměch -
hory přijmou poslední můj vzdech!
Slyšte prosbu: V mnohé čestné seči
proti vám jsem stával tváří v tvář,
za sled mnohý po kuli a meči
zakoupil svým skráním slávy zář.
Pohřeb čestný bojovníku přejte:
v rodné půdě hrob mi vykopejte,

ruce rozvažte, ať ležím v něm
hrdina jak volný; stranou k Mece
obrat' te tvář moji, na mé plece
složte štít i pušku s kinžalem,
budiž účastna též mého lůžka
šavle obnažená, věrná družka,
zlatého ať bleskem nápisu, -
svatým veršem hrozí Eblisu.¹⁹
Pak hrob nízký vyrovnejte zemí, -
ať tu zaroste, ať navždy němý
v noci d'aura zvěstí nepoleká,
že tu Čerkes na den soudu čeká!“

Růžemi když jitra hory vzplály,
kozáci mu pod vysokou strání
šavlemi hrob chladný vykopali,
pohřbili jej čestně - podle přání -
a dál k Novorossijsku klusali
lesnatými svahy, úvaly.

¹⁹ Eblis, Iblis – satan.